

HUNGARIAN THEATRE “CSIKY GERGELY” AND THE LOCAL PRESS FROM TIMIȘOARA

Simona Bader, Assistant, PhD Student, West University of Timișoara

Abstract: The Hungarian Theatre of Timisoara institution has a history long and tumultuous. Hungarian theater plays in the town of Bega since the eighteenth century, when there were tours of some bands from Cluj, Budapest, Kosice, Miskolc. Since then, troops of actors have played shows in Timisoara, even if for some period of time their conditions were harsh.

Hungarian Theatre truly reborn in 1953, with a band of actors made up of members of the Assembly Hall theater near Timisoara and Arad, conducted by Karoly Jody. After a period of ascent, the Hungarian Theatre has established itself as one of the valuable Romanian theaters in the '80s, but, as all other theaters from Romania, it had to become dependent of the requirements of communist dictatorship, and the institution had to resort to drastic measures to finance itself. Effects could be quickly seen by a sharp contraction band by retirements or departures from the country of the young actors, but also by diluting alarming repertoire - were installed only light comedies, musicals and poor quality cabinet. The same situation was also reflected at the end of 1989, when the theater was renamed the State Theater "Csiky Gergely". In the period immediately following the 1989 revolution, when the press exploded, began to appear in the newspapers the first chronics of professional theater, including minorities.

This paper aims to analyze how journalists have written in the pages of cultural publications the shows played on stage in the early years after the Hungarian revolution of 1989, when both repertoire of the theater and press explode.

Keywords : *theatre, Hungarian, revolution, season, press*

Teatrul Maghiar din Timișoara funcționează ca trupă de teatru profesionistă atestată oficial începând cu anul 1953 când, printr-un decret, se specifică faptul că Teatrul de Stat din Timișoara va avea și o secție în limba maghiară, iar din 1957 s-a constituit ca un teatru de sine stătător. Numele dramaturgului Csiky Gergely a fost luat în 1990, și tot din acea perioadă teatrul maghiar s-a permanentizat ca o instituție cu spectacole de valoare tot mai bine cotate de critica de specialitate.

Piese de teatru în limba maghiară s-au jucat la Timișoara încă din secolul al XVIII-lea, când au avut loc turnee ale unor trupe din Cluj, Budapesta, Koșice, Miskolc. Viața teatrală din orașul de pe Bega a fost consemnată cu admirație în anii 1830 de către contele Szechenyi Istvan, când publicul timișorean a avut ocazia să vizioneze spectacole ale Societății Naționale de Teatru din Transilvania. Un moment important în viața teatrelor bănățene a fost anul 1874, când a avut loc inaugurarea clădirii teatrului, operă a arhitecților vienezi Fellner și Helmer, clădire ce a primit denumirea de Teatrul Franz Josef. Inaugurarea oficială a noului teatru a avut loc la data de 22 septembrie 1875, cu piesa patriotică *Prolog*, scrisă de dramaturgul timișorean Csiky Gergely și interpretată de actorii Teatrului Național din Budapesta. În clădire au funcționat la început două trupe de teatru: una în limba germană și cealaltă în limba maghiară, iar la 1 februarie 1885, printr-o hotărâre a Primăriei Timișoara, trupa maghiară a obținut statutul de teatru profesionist cu caracter permanent. Momentul de glorie al Teatrului Maghiar a venit însă în anul 1888, când a fost semnat un acord între municipalitate și directorul de teatru Krecsany Ignac, care a montat, până în anul 1914, spectacole competitive la nivel european. Din august 1919 însă, teatrul maghiar a intrat într-o perioadă de declin

datorată căderii Imperiului Austro-Ungar, a introducerii cenzurii, a unor noi condiții de concesionare, iar mai apoi, în 1920, datorită incendiului în care clădirea teatrului a ars aproape în totalitate. În plus, în 1921, a fost promulgată noua lege a teatrelor, care discrimina teatrele minorităților, și care a pus practic punct teatrului profesionist maghiar în Timișoara.

Trupa culturală de pe lângă Consiliul Popular municipal, cum se numea în 1952 formația de teatru de amatori în limba maghiară, a fost declarată, în acel an, de către un juriu prezidat de scriitorul Camil Petrescu, drept trupă profesionistă.

Teatrul în limba maghiară a renăscut practic în anul 1953, când s-a înființat o trupă formată din membri ai Ansamblului de teatru de pe lângă Primăria Timișoara și din actorii trupei arădene, respectiv timișorene, ale lui Jody Karoly. Primul director numit al noii trupe a fost regizorul Emil Josan. Inaugurarea a avut loc la 3 mai 1953 în „Sala Mare”, aceeași care deservește de atunci și până în prezent cele două trupe ale teatrului maghiar și cel german, cu comedia *Paraziții* de Csiky Gergely¹.

După o perioadă de ascensiune, în care Teatrul Maghiar s-a impus ca unul dintre teatrele românești de valoare, în anii '80, repertoriul a devenit unul dependent de cerințele dictaturii comuniste, iar instituția a trebuit să recurgă la măsuri drastice de autofinanțare. Efectele au putut fi rapid văzute, prin micșorarea bruscă a trupei, prin pensionări sau plecări din țară ale tinerilor actori, dar și prin diluarea alarmantă a repertoriului – s-au montat doar comedii ușoare, spectacole muzicale și de cabinet de calitate slabă. Aceeași situație s-a regăsit și la finalul anului 1989, când teatrul și-a schimbat denumirea în Teatrul de Stat „Csiky Gergely”, iar conducerea a fost preluată de un directorat format din Dukasz Peter, Koczka Gyorgy și Makra Lajos. Ulterior, la conducerea teatrului s-au aflat Makra Lajos și Szekernyes Janos. În iulie 1993, s-a organizat primul concurs pe post din istoria acestui teatru, care a fost câștigat de actorul Demeter Andras².

În perioada imediat următoare Revoluției din 1989, când presa a explodat, au început să apară și primele critici profesioniste referitoare la activitatea teatrală din Timișoara, inclusiv cea a minorităților. Sigur că majoritatea acestor critici, recenzii sau simple relatări, au apărut, cum era și firesc, în ziarele de limbă maghiară.

Prima cronică de limbă română cu adevărat importantă apare însă într-o revistă centrală, „România literară”, în ianuarie 1993, este semnată de Marina Constantinescu și face referire la valoroasa punere în scenă a piesei *Vicleniile lui Scapin* de Moliere, de către regizorul Laurian Oniga.

Abia în 4 noiembrie 1993, într-un articol al Doinei Popa din ziarul „Renașterea bănățeană”, mai găsim informații în limba română despre spectacolul *Cap de pui* de Gyorgy Spiro, susținut de către Teatrul de Nord din Satu Mare la Timișoara, cu ocazia sărbătoririi a 165 de ani de teatru vorbit în limba maghiară și a 40 de ani de existență instituțională. Cu aceeași ocazie, câteva zile mai târziu, în 10 noiembrie, tot în R.B. se consemnează reprezentația Teatrului Național din Budapesta la Timișoara cu spectacolul *Advent pe Harghita* de Suto Andras.

¹ Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely”, *Temesvari Csiky Gergely Allami Magyar Színház 1953 – 2008 (Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” Timișoara 1953 – 2008)*, Timișoara, Editura Grafit, 2008, p.10-11

² Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely”, *Temesvari Csiky Gergely Allami Magyar Színház 1953 – 2008 (Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” Timișoara 1953 – 2008)*, Timișoara, Editura Grafit, 2008, p.12

La începutul anului 1994, se consemnează în presa culturală timișoreană de limbă română premiera spectacolului *Joc de pisici*, însă ca o relatare a evenimentului, fără comentarii. („Renașterea bănățeană”, 5 martie 1994). În data de 8 martie 1994, în ziarul „Timișoara”, Mihai Claudiu Cristea face o cronică dramatică negativă (*Montare inegală și incoerentă*) la aceeași piesă: *Am găsit la Teatrul Csiky Gergely o reprezentație statică, mai bătrânească decât ar fi fost cazul, în ciuda efortului vizibil depus de actori. Regizorul Kovacs Ferenc izbutește o montare nu doar inegală, ci și incoerentă. Personajele centrale (dna Orban și Gizela) „uită” că vorbesc la telefon și sparg geamul imaginar dintre ele [...] Lumina e folosită neinspirat, fără să-și dorească să sublinieze ceva anume. Totul pare pus ca să fie, fapt pentru care spectacolul devine obositor.* În 9 aprilie 1994, „Renașterea bănățeană” relatează despre reprezentația spectacolului *Tom Paine* de Paul Posler, în regia lui Victor Ioan Frunză, dar și despre piesa *Secretele voalului* de Vorosmarty-Gorgey, regizat de Tarr Laszlo, ambele jucate pe scena Teatrului Maghiar din Timișoara de către studenții Academiei de Teatru din Târgu Mureș.

Dintr-o cronică nesemnată, apărută în revista „Orizont” în 17 iunie 1994 aflăm că Teatrul Maghiar din Timișoara a obținut la Târgu-Mureș, premiul special al juriului pentru interpretare cu spectacolul *Cum s-au lecut suferințele domnului Mokinpott* de Peter Weiss, în regia lui Laurian Oniga. Este al doilea mare premiu obținut de trupa de teatru maghiar timișorean la un festival după 1989, prima distincție importantă fiind premiul pentru cea mai bună interpretare masculină, obținut în 1992 de Makra Lajos, pentru rolul din *Gratiile* de Arpad Goncz, în regia aceluiași Laurian Oniga.

La începutul anului 1995, trupa timișoreană a Teatrului maghiar a pornit în turneu cu două piese: *Scocioratorii* de Illyes Gyula, o comedie rustică, inspirată de snoavele și poveștile literare și *Soldații* de Robin White, în regia lui Gall Erno, din Ungaria. Ambele reprezentații au fost primite cu laude de către critica teatrală a vremii, Patrick Brad notând în revista „24 ore” în 7 martie 1995: *se văd primele semne ale revenirii Teatrului Maghiar de Stat din Timișoara pe orbita marilor valori teatrale din România și nu numai.*

Despre *Spitalul special* de Iosif Naghiu, montat de Diogene Bihoi la sala Studio a Teatrului Maghiar, „Paralela 45” nota, la 1 aprilie 1997: *Predispus la accente ideatice, literare, Diogene Bihoi infuzează textul cu simboluri, imagini (videoclipuri televizate), atmosferă hipnotică pe un experiment parapsihologic. [...] Oricum, spectatorii nu au decât o singură soluție: implicarea în ceea ce se întâmplă sub spectrul percepției imediate.*

În 28 iunie 1997, publicația „Agenda” anunța o premieră teatrală a trupei maghiare din Timișoara, care avea să încheie stagiunea 1996 – 1997: *Lorenzaccio* de Alfred de Musset în regia lui Victor Ioan Frunză, prezentată în avanpremieră în prima decadă a lunii iulie.

De un deosebit interes atât pentru spectator, dar și pentru presă, s-a bucurat „Sărbătoarea saltimbancilor”, manifestare organizată de Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” din Timișoara și care a avut cinci ediții și care a reunit artiști din întreaga lume: actori, păpușari, acrobați, muzicieni, artiști plastici, maeștri de lumini sau de sunet. Începând cu anul 1996, anual, timp de 24 de ore în perioada concediului de vară, au avut loc farse, improvizații, fragmente de spectacol – toate în aer liber, în cele trei piețe ale Timișoarei: Operei, Libertății și Unirii.

Începând cu anul 1997, presa culturală timișoreană de limba română a început să prezinte mai pe larg spectacolele Teatrului Maghiar de Stat „Csiky Gergely” din Timișoara. Astfel, la începutul stagiunii, „Agenda zilei” scria, în 24 octombrie 1997, despre spectacolul *Cei doi Pierrot* montat de regizoarea Alexandra Gandi la Sânnicolau Mare. Stagiunea pe scena Teatrului Maghiar din Timișoara a debutat, aflăm tot din „Agenda”, cu spectacolul *Ctitorul*, în 13 septembrie, o dramatizare după romanul omonim al scriitorului maghiar din România Kos Karoly, născut la Timișoara. Și „Paralela 45”, suplimentul de cultură al ziarului „Renașterea bănățeană” menționa despre un „Repertoiu cu miză valorică” la Teatrul maghiar din Timișoara, stagiunea 1997 – 1998 urmând să marcheze 45 de ani de existență a instituției cu un număr de 13 reprezentări („Paralela 45”, 9 septembrie 1997). Despre repertoriul stagiunii 1997 – 1998 a publicat un articol amplu și ziarul „Agenda zilei”. Multitudinea articolelor despre Teatrul Maghiar apărute în presa timișoreană de limbă română, au fost urmarea deselor conferințe de presă susținute de tânărul director al instituției Demeter Istvan Andras, care a dorit să promoveze cât mai mult activitatea colectivului de actori și regizori. Cea de a doua premieră a stagiunii a fost spectacolul *one-man* intitulat *Marmeladov*, prezentat de tânărul actor Kocsardi Levente, un spectacol despre „Relația complexă dintre păcat și puritatea morală” (A.Z., 14 octombrie 1997).

Felicia Todea scria în „Realitatea” din 6 decembrie 1997 despre deosebita montare a musicalului *Cartea junglei* pe scena Teatrului Maghiar, în regia lui Vas Zoltan Ivan, dar și despre o altă premieră, *Colecționarul de fluturi*, într-o adaptare a aceluiași regizor, premieră cu ocazia căreia urma să fie inaugurată și instalația de traducere a Sălii Studio. Tot despre *Cartea junglei*, „Agenda zilei” (A.Z.) nota în 17 decembrie 1997: *Transpunerea oferită de autorii din Ungaria nu reprezintă o simplă dramatizare a cărții, ci se constituie într-o piesă muzicală autonomă, care, repovestind aventurile simpaticului Mawgli face trimiteri originale și directe la condiția umană. [...] Spectacolul vorbește prin text, gesturi, dans și muzică despre dragoste și ură, prietenie și dușmănie, viață și moarte. Cântecul este de când lumea mai ușor de recepționat decât cuvântul. Acest lucru a fost confirmat și marți seară, când la Teatrul Csiky Gergely musicalul Cartea junglei după Rudyard Kipling, a reușit să învingă handicapul reprezentat de compararea lui cu îndrăgitul desen animat al lui Walt Disney*, scria și Felicia Todea în articolul *Cartea junglei*, un musical care i-a cucerit pe timișoreni, apărut în 18 decembrie 1997 în „Realitatea”. O cronică favorabilă a apărut și în ziarul „Timișoara” din 18 decembrie. Tot în urma acestui spectacol, ziarul „Timișoara” a publicat un amplu interviu cu coregraful maghiar al teatrului timișorean, Halasz Peter (T., 12 decembrie 1997).

O lecție de profesionalism a teatrului maghiar, cum o numește Ramona Băluțescu în articolul apărut în 15 decembrie 1997 în T., a fost dată de actorii teatrului maghiar în localitatea timișeană Otelec, cu spectacolul *Frumoasa și bestia: Publicul se strânge greu, actorii dârdâie în spatele scenei, prima sobiță e așa de departe și încălzește doar pe o rază de un metru. [...] Fiecare actor și-a găsit în spectacol puterea de a uita total ce era...mai puțin bine în jur. Am asistat la o lecție de profesionalism care, tocmai venind în atari condiții, se cuvenea a fi aplaudată mai mult decât o victorie la căldurică, acasă în sala (și ea, plouândă, uneori) Teatrului Maghiar.*

„Agenda zilei” relatează în zilele de 16 și 23 decembrie despre două spectacole de dans găzduite de Teatrul Maghiar din Timișoara, respectiv cel al ansamblului folcloric „Trei scaune” din Sfântu Gheorghe și cel intitulat „Neaua bună, neauă curată”, susținut de elevii Palatului Copiilor.

În 23 decembrie 1997, ziarul „Realitatea” publică un amplu reportaj – portret al actriței Teatrului Maghiar, Ilona Fall: *Timișoreanca Ilona Fall este, în paralel, actriță, cântăreață și radioreporter – semn că activitatea actorilor este tot mai des luată în seamă și în același timp, apreciată, de către presa timișoreană.*

O altă premieră pe scena Teatrului Maghiar are parte de o scurtă critică teatrală în cotidianul A.Z.: este vorba despre spectacolul *Cu ușile închise* de Jean-Paul Sartre, montat de Alexandra Gandi, despre care I. Stanciu în 2 februarie 1998 scria: *deși tensiunea dramatică pierde pe alocuri din intensitate, iar unele replici sună neconvingător, spectacolul scoate pregnant în evidență trăsătura complexă a situațiilor și a destinelor. Figurile bizare, situațiile stranii, dialogurile aprinse, mișcările sobre și concise reunesc, într-o simbioză inedită, adevărul și fantezia, cunoașterea și transfigurarea. Premiera de duminică a depășit surprinzător un start ce nu convinge, făcându-și protagoniștii să câștige forța și expresivitatea într-un spectacol fără lungimi, merit să îndemne la meditație*, scria și T. în 3 februarie 1998.

Trebuie menționată colaborarea pe care Teatrul Maghiar de Stat a avut-o cu Teatrul Național Timișoara. Astfel, în 5 mai 1998, pe scena Teatrului Maghiar, a avut loc premiera în coproducție a celor două teatre cu Fundația pentru o Imagine Liberă din București, *Și cu violoncelul ce facem* de Matei Vișniec, în regia lui Vasile Nedelcu.

Teatrul Maghiar din Timișoara a aniversat în zilele de 15, 16 și 17 mai 1998, 45 de ani de existență, marcați printr-o ministagiune în care au fost prezentate piesele *Cartea junglei*, *Anne Frank*, *Cei doi Pierrot*, *Colecționarul de fluturi* și *Lorenzaccio*.

Continuând să apară tot mai accentuat în presa timișoreană culturală de limbă română, „Paralela 45” publică, în 1 septembrie 1998, un amplu interviu cu directorul Teatrului Maghiar, Demeter Andras, o discuție despre ce nu s-a realizat în stagiunea precedentă și ce urmează în cea viitoare.

Teatrul Thalia din Budapesta a susținut un spectacol la Sala Studio a Teatrului Maghiar din Timișoara în 27 septembrie 1998, despre care A.Z. relatează: *Actorii [...] au demonstrat într-o manieră debordantă că arta actoricească este mai presus de toate un joc complex, cu pendulări, cu treceri surprinzătoare de la comedie la tragedie* (A.Z., 29 septembrie 1998).

Despre colaborarea artistică a Teatrului Maghiar din Timișoara cu Teatrul Național din Szeged, la sfârșitul anului 1998, „Renașterea bănățeană”, nota în 8 decembrie 1998: *Ideea realizării unei colaborări artistice între două teatre de aceeași limbă de exprimare, din două țări, un fel de joc fără frontieră, s-a concretizat în recenta premieră a spectacolului Fotbalul de altădată, adaptare scenică și dramatizare după un roman al scriitorului contemporan Mandy Ivan, în cele două orașe: la Szeged în 9 octombrie și la Timișoara în 19 noiembrie. Premiera timișoreană ar fi trebuit să fie o sărbătoare, având în vedere importanța evenimentului. În sala Operei Române însă a fluierat vântul - și la propriu și la figurat – iar puținii spectatori tremurau în paltoane. [...] Într-o asemenea atmosferă, echipa din Szeged,*

total dezavantajată, totuși, a reușit să învingă, prezentând un spectacol de o calitate artistică remarcabilă. A.Z. nu remarcă însă acest aspect și crede că actorii din Szeged și Timișoara au format o adevărată echipă care a dus la un spectacol de succes (A.Z., 20 noiembrie 1998). Tot cu ocazia acestei premiere, „Realitatea” relatează, în 30 noiembrie 1998, despre meciul de fotbal dintre actorii timișoreni și cei din Szeged, desfășurat în fața clădirii Teatrului Național din Timișoara, joc încheiat, după 60 de minute, cu scorul de 5 – 4 pentru timișoreni.

Stagiunea 1998 – 1999 s-a deschis, pentru Teatrul maghiar de Stat „Csiky Gergely” în 20 septembrie 1998, cu reluarea spectacolului *Cu ușile închise* de J.P.Sartre, în montarea regizoarei Alexandra Gandi. Prima premieră a stagiunii însă, a avut loc în 24 octombrie, cu o seară de operetă, concepută și prezentată de muzicologul Ohanovics Miklos, cu momente coregrafice aparținând tinerelor actrițe angajate în acea toamnă. Este vorba despre spectacolul *Viața nebunatică*, despre care A.Z. a scris în 26 octombrie 1998: *Premiera, din păcate, a fost programată la Sala Studio a teatrului, total nepotrivită pentru un spectacol de acest gen. Temperatura ridicată și aerisirea insuficientă au pus la încercare deopotrivă pe protagonist și spectator. A lipsit aproape cu desăvârșire una din componentele de bază ale spectacolelor de operetă: fastul.*

Ziarul „Timișoara” a publicat, în 3 decembrie 1998, un interviu portret cu scenograful Teatrului Maghiar Emil Grama, în care acesta vorbește despre proiectele mari la care a luat parte împreună cu colectivul teatrului timișorean.

O excelentă cronică teatrală realizează Ramona Băluțescu în 20 ianuarie 1999 în ziarul T. despre turneul în Ungaria al Teatrului Maghiar timișorean cu piesa *Lorenzaccio* de Alfred de Musset, regizat de Victor Ioan Frunză. Piesa care de altfel s-a jucat timp de două stagiuni la Timișoara, a ridicat publicul în picioare la Szeged și la Budapesta: *Actorii timișoreni s-au mișcat pe scena Teatrului Nou din Budapesta de parcă s-ar fi născut pe scândura aceea. S-a simțit în ei plăcerea jocului, trufia actorului ce are de cucerit o capitală și știe că are cu ce să o facă.*

În cu totul alt registru, cu mențiunea că *spectacolul cu siguranță nu va fi consemnat în analele teatrului*, A.Z. scria în 19 aprilie 1999 despre un spectacol improvizat la repezeală, sub genericul *Muzică pentru toate vârstele*, cu un program *ca o salată asortată*, apreciat însă de public.

„Zilele maghiare bănațene”, desfășurate între 24 aprilie – 4 mai, au prilejuit punerea în scenă la Teatrul Maghiar, a spectacolelor *Familia Tot*, *Vrăjitorul din Oz*, *În largul mării* și *Striptease*, dar și prezentarea unor datini și obiceiuri populare într-un spectacol folcloric reprezentativ. Despre toate acestea au apărut relatări în cotidianul „Agenda zilei”.

Despre eșecul unui important proiect cultural, în care artiști din trei țări urmau să realizeze, la Timișoara, o premieră simbol, se vorbește pe larg în presa timișoreană la începutul lunii noiembrie 1999. *Fecioara din Orleans* de Fr. Schiller, este piesa care ar fi trebuit montată într-o colaborare inedită dintre Teatrul Național din Timișoara, Teatrul German de Stat, Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely”, Teatrul din Novi Sad și regizorul budapestan Robert Alföldi, cu ocazia împlinirii a zece ani de la Revoluția din 1989. Subiectul amânării acestei montări este dezbătut în ziarele „Prima oră” și „Timișoara” din 6 noiembrie 1999.

Un articol amplu despre montările pe care Victor Ioan Frunză le pregătește la Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” pentru primăvara anului 2000, dar cu un puternic accent pe portretizarea regizorului, apare sub titlul *Victor Ioan Frunză mizează pe un public partener* apărut în „Prima oră” în 12 aprilie 2000. Este vorba despre piesele *Infantilisme, Strategie pentru două jamboane, Divina comedie și Sfântul Ștefan*. Aceasta după ce începutul de an a fost marcat, în presa timișoreană, de scandalul iscat de anunțata demisie a marelui regizor din echipa Teatrului Maghiar, datorată neînțelegerilor cu consilierul județean Bodo Barna, dar și de o hotărâre a Consiliului Județean de a crea un consiliu artistic pe lângă fiecare instituție de cultură pe care o finanțează.

Despre piesele jucate pe scena Teatrului Maghiar de Stat „Csiky Gergely” în prima parte a anului 2000, cronicile lipsesc cu desăvârșire din presa timișoreană. Aflăm despre faptul că în 27 martie, de ziua mondială a teatrului, *Teatrul Maghiar de Stat a programat un spectacol, Frank L. Baum, Vrăjitorul din Oz, pentru cei mai tineri spectatori, speranțele noastre de mâine* („Timișoara”, 27 martie 2000).

Dintr-un scurt articol apărut în „Ziua” în 8 iulie, aflăm că în ceea ce privește stagiunea 1999 – 2000, la bilanț, teatrul maghiar din Timișoara a prezentat nouă premiere, peste 90 de spectacole, iar cifra spectatorilor a fost dublă față de acum trei ani. La capitolul neîmpliniri, poate fi trecut nerealizarea proiectului *Fecioara din Orleans*.

Astfel, cea de a doua parte a stagiunii 1999 – 2000 a fost aproape complet lipsită de cronici teatrale în presa timișoreană, aceasta pentru că atenția tuturor ziariștilor a fost captată de scandalul dintre anunțata demisie a regizorului Victor Ioan Frunză și consilierul județean Bodo Barna, despre împărțirea comisiilor proaspătului format Consiliu Județean Timiș și riscul de a nu mai primi finanțare pentru proiectele sale, dar și despre incendiul care la sfârșitul anului 2001 a fost cât pe ce să mistuiască clădirea care adăpostește teatrul.

Ponderea articolelor referitoare la activitatea Teatrului Maghiar de Stat din Timișoara în publicațiile de limbă română locale este considerabil scăzută față de atenția de care acesta a beneficiat în presa minorităților naționale, cum de altfel este și firesc. Remarcăm faptul că articolele despre teatru apărute după 1989 în presa scrisă locală au evoluat odată cu trecerea anilor. Dacă la începutul perioadei se scriau mai mult relatări de la spectacole, uneori combinate cu păreri personale neargumentate, spre finalul anilor '90, ziariștii au deprins tehnicile de scriere a unei cronici profesioniste. Au fost astfel publicații locale, cum ar fi „Renașterea bănățeană” sau „Agenda zilei” în care s-au regăsit cronici de teatru în care cronicarii au reușit să exprime cu măiestrie viziunea regizorală, jocul actorilor, elemente de scenografie, precum și aprecieri ale evenimentului teatral, ceea ce a fost de un real folos pentru cititorii dornici să vizioneze sau să citească piesa.

This work was cofinanced from the European Social Fund through Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/159/1.5/S/140863, Competitive Researchers in Europe in the Field of Humanities and Socio-Economic Sciences. A Multi-regional Research Network, sau Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE)

Sigle și abrevieri:

A.Z. – „Agenda zilei”, cotidian apărut la Timișoara, în 1996, editat de Trustul de Presă Agenda

D.R. – „Drapelul roșu”, cotidian apărut la Timișoara, organ al Comitetului Județean Timiș al P.C.R. și al Consiliului Popular Județean

O. – „Orizont”, revistă apărută la Timișoara, editată de Uniunea Scriitorilor din Timișoara, în colaborare cu Centrul pentru Dialog Multicultural „Orizont”

R. – „Rampa”, revistă apărută la București, în 14.10.1911

R.B. – „Renașterea bănățeană”, cotidian apărut la Timișoara în 22.12.1989, editat de Societatea Timpress

R.L. - „România literară”, revistă apărută în 1.01.1855 la Iași

T.A. – „Teatrul azi”, revistă apărută la București, editată de Fundația Culturală „Camil Petrescu”

Bibliografie

Berlogea, Ileana, *Teatrul și societatea contemporană*, București, Editura Meridiane, 1985

Bertrand, Claude-Jean, *O introducere în presa scrisă și vorbită*, Iași, Editura Polirom, 2001

Brandl-Gherga, Mariana, *Eveniment și imagine în presa scrisă*, Timișoara, Editura Artpress, 2002

Cernicova, Mariana, Bucă, Marin, *Mass-media din Timișoara postdecembristă. Dicționar*, Timișoara, Editura Augusta, 2000

Cernicova-Bucă, Mariana, *Universul mediatic timișean*, Timișoara, Editura Orizonturi Universitare, 2009

Darvay Nagy, Adrienne, *Mereu schimbătoare, actoria maghiară timișoreană de la începuturi până în prezent*, Târgu Mureș, Editura Mentor, 2003

Kivu, Dinu, *Rezistența prin teatru (vol. I și II)*, București, Fundația Culturală „Camil Petrescu” și Editura Tracus Arte, 2009

Munteanu, Ioan, Rodica Munteanu, *Timișoara. Monografie*, Timișoara, Editura Mirton, 2002

Parhon, Victor, *Cronici teatrale (1990 – 2000)*, București, Fundația culturală „Camil Petrescu”, 2006

Popescu, Marian, *Scenele teatrului românesc 1945 – 2004. De la cenzură la libertate*, București, Editura Unitext, 2004

Popescu Marian, *Teatrul și comunicarea*, București, Editura Unitext, 2011

Preda, Sorin, *Jurnalismul cultural și de opinie*, Iași, Editura Polirom, 2006

Teatrul Maghiar de Stat “Csiky Gergely”, *Temesvari Csiky Gergely Allami Magyar Színház 1953 – 2008 (Teatrul Maghiar de Stat “Csiky Gergely” Timișoara 1953 – 2008)*, Timișoara, Editura Grafit, 2008

Arhivele publicațiilor: „Agenda zilei”, „Drapelul roșu”, „Libertatea”, „Orizont”, „Rampa”, „Renașterea bănățeană”, „România literară”, „Teatrul azi”, „Timișoara”, „Scena”